

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

หลักการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า “เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” ดังนั้น รูปแบบการจัดการศึกษาแบบเดิมที่เน้นการเรียนรู้โดยการรับความรู้จากผู้สอนในห้องเรียนเพียงอย่างเดียวจึงเริ่มเปลี่ยนแปลงรูปแบบเป็นการเน้นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น ซึ่งการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered Learning) หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำใช้กระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยผ่านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยการทำกิจกรรมที่ใช้ความคิด ลงมือปฏิบัติจริงและสะท้อนความคิดจนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมายภายใต้ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อและส่งเสริมให้เกิดการสร้างความรู้ที่พร้อมไปด้วยข้อมูลซึ่งมีลักษณะหลากหลายและลุ่มลึก รวมทั้งมีความหลากหลายในวิธีการเข้าถึงข้อมูลนั้นด้วย (กิ่งฟ้า สันธวงศ์และสุลัดดา ลอยฟ้า, 2545) ดังนั้น การที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนดังกล่าวบรรลุผล โรงเรียนจึงต้องให้ความสำคัญกับแหล่งการเรียนรู้ทางเลือกของนักเรียน รวมทั้งครูจึงต้องสนับสนุนให้นักเรียนเป็นผู้กระทำเอง โดยการทดลอง หาคำตอบด้วยวิธีที่หลากหลายจากแหล่งความรู้ต่างๆ และแหล่งความรู้ที่สำคัญแหล่งหนึ่งที่นักเรียนค้นหาได้คือ ห้องสมุดโรงเรียน

ห้องสมุดโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนและเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาที่มุ่งเสริมสร้างประสบการณ์ให้แก่นักเรียนตามหลักสูตรใหม่คือมุ่งให้นักเรียนรู้จักหาวิธีเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังที่สมจิต พรหมเทพ (2542) ได้ให้คำจำกัดความของห้องสมุดโรงเรียนไว้ว่า เป็นแหล่งรวบรวมทรัพยากรความรู้ที่มีคุณค่าต่อความคิดและวิวัฒนาการของนักเรียน ครู เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ประกอบการเรียนการสอนด้วยตนเอง เสริมสร้างสติปัญญา ความเจริญงอกงามทุก

ด้านของนักเรียน ห้องสมุดโรงเรียนจึงมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนในโรงเรียน และมีหน้าที่ตอบสนองต่อระบบการศึกษา โดยเป็นศูนย์กลางของการอ่าน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกอ่านหนังสือโดยเสรี สามารถพัฒนาทักษะและการเรียนรู้ได้ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้า สามารถตอบสนองกระบวนการเรียนการสอนหลักสูตรใหม่ที่กำหนดให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยครูลดบทบาทจากผู้สอนหรือผู้บอกเนื้อหาเป็นผู้ชี้แนะและป้อนคำถามให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าจากห้องสมุดด้วยการอ่าน การฟัง การดู การดำเนินงานตามหน้าที่ของห้องสมุดโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการเป็นแหล่งเรียนรู้และสนับสนุนการเรียนการสอนดังกล่าว จะต้องประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ หนังสือดี บรรณารักษ์ดี

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555–2559) ได้จัดทำขึ้นในช่วงเวลา ที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และส่งผลกระทบอย่างรุนแรงกว่าช่วงที่ผ่านมาจากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มในอนาคต สะท้อนให้เห็นความเสี่ยงที่อาจเกิดทั้งการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง สถาบันทางสังคม และปัจเจกบุคคล จำเป็นต้องเตรียมคนให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ทั้งในระดับโลกและภูมิภาค โดยเฉพาะในประชาคมอาเซียน ดังนั้น ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จึงมุ่งเน้นการ พัฒนาคนทุกช่วงวัยให้เข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์คือ การพัฒนาเด็กวัยเรียนให้มีความรู้ทางวิชาการ และสติปัญญาทางอารมณ์ที่เข้มแข็ง สามารถศึกษาหาความรู้และต่อยอดองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยพัฒนาหลักสูตรและปรับกระบวนการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านที่เชื่อมโยงกับภูมิสังคม โดยบูรณาการการเรียนรู้ให้หลากหลายทั้งด้านวิชาการ ทักษะชีวิต และนันทนาการที่ครอบคลุมทั้งศิลปะ ดนตรี กีฬา วัฒนธรรม ศาสนา ประชาธิปไตย ความเป็นไทย และเรื่องอาเซียนศึกษา ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในห้องเรียนและการเรียนรู้ นอกห้องเรียน และสร้างนิสัยใฝ่รู้ มีทักษะในการคิด วิเคราะห์แก้ปัญหาเฉพาะหน้าและรับฟังความเห็นของผู้อื่น และการต่อยอดสู่ความคิด สร้างสรรค์และเน้นครูผู้สอนให้มีวุฒิตรงตามวิชาที่สอน มีระบบ กระบวนการผลิตและพัฒนา ครูที่มีคุณภาพ สามารถดึงดูดคนเก่งและดี มีจิตวิญญาณ ความเป็นครู โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการ สนับสนุนและยกย่องครูเพื่อศิษย์และหรือครู สอนดี เพื่อเป็นต้นแบบให้แก่ครูอื่นๆ จัดให้มีระบบจูงใจให้ครู พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการปรับวิธีประเมินสมรรถนะที่สะท้อนประสิทธิภาพในการจัดการเรียน การสอนและการพัฒนา

คุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งปรับระบบการส่งเสริมบทบาทภาคเอกชนในการจัดการศึกษาที่เน้นคุณภาพมาตรฐานอย่างจริงจัง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555, น.46) นอกจากนี้ยังนำเสนอแนวทางการสนับสนุนการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยการพัฒนาและเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ทั่วไป อาทิ สถานศึกษา ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์กีฬา และนันทนาการ รวมทั้งเปิดพื้นที่เวที สาธารณะให้เป็นศูนย์รวมการแลกเปลี่ยนให้กับนักคิด และนำเสนอผลงานเชิงสร้างสรรค์ โดยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันเริ่มตั้งแต่วัยเด็กเยาวชน และประชาชนให้เข้าถึงอย่างสะดวกและใช้บริการได้เต็มศักยภาพ มีการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้สมัยใหม่ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555, น.49)

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) (2551, น. 1-5) ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นไปตาม มาตรา 79 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาพ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 โดยผู้บังคับบัญชาต้องส่งเสริมให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาแสวงหาความรู้เพิ่มเติมโดยการพัฒนาภายในหน่วยงานที่ปฏิบัติให้มีการพัฒนาใน 2 ส่วนสำคัญตามความต้องการหรือจำเป็นคือ ด้านคุณลักษณะที่เหมาะสมกับตำแหน่งและด้านความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานตำแหน่ง ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยจะต้องมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบเป็นระยะ ๆ รวมกันไม่น้อยกว่า 15 วัน ในแต่ละปี โดยผู้บังคับบัญชาต้องให้มีการประเมินผลการพัฒนาเป็นระยะๆ ทุก 3 เดือนและทุก 6 เดือน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกับกลุ่มเครือข่ายทางวิชาการและสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี(สสวท.) ได้สร้างและพัฒนากรอบสมรรถนะครูตามโครงการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบโดย มีแนวคิดมาจากแนวคิดของ McClelland นักจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยHarvard ประกอบด้วย สมรรถนะหลัก(Core Competencies) ซึ่งเป็นสมรรถนะที่ครูทุกคนต้องมีเพราะเป็นพื้นฐานสำคัญที่ส่งผลให้การปฏิบัติงานในหน้าที่ของครู และบุคลากรทางการศึกษาประสบความสำเร็จประกอบด้วย 5 สมรรถนะคือ 1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน 2) การบริการที่ดี 3) การพัฒนาตนเอง 4) การทำงานเป็นองค์คณะ และ 5) จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู รวมทั้งสมรรถนะประจำสายงาน (Functional Competencies) คือ สมรรถนะ

เฉพาะที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานในตำแหน่งสายงานครู 6 สมรรถนะ คือ 1) การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 2) การพัฒนาผู้เรียน 3) การบริหารจัดการชั้นเรียน 4) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน 5) ภาวะผู้นำครู และ 6) การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ ดังนั้นหากครูมีการพัฒนาสมรรถนะประจำสายงานย่อมจะทำให้ครูสามารถปฏิบัติหน้าที่การสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นการสร้างครูให้มีคุณภาพตามนโยบายของรัฐบาลที่จะพัฒนาครูเป็นคนดีมีคุณธรรมและมีวิทย์ฐานะที่สูงขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

จากความเป็นมาและความสำคัญของห้องสมุดโรงเรียน ครูบรรณารักษ์และการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและวิจัยการพัฒนาวิชาชีพครูบรรณารักษ์เพื่อขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเพื่อให้ได้รับองค์ความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนให้เป็นแหล่งค้นคว้าและปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้แก่เยาวชนของชาติให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำถามการวิจัย

1. สมรรถนะวิชาชีพใดบ้างที่จำเป็นสำหรับครูบรรณารักษ์ที่ส่งเสริมนโยบายการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
2. ครูบรรณารักษ์หรือบุคลากรทางการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้บริหารจัดการและดูแลห้องสมุดโรงเรียนต้องการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพที่ส่งเสริมนโยบายการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางใดบ้าง
3. ครูบรรณารักษ์หรือบุคลากรทางการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้บริหารจัดการและดูแลห้องสมุดโรงเรียนที่เข้าอบรมฯ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะวิชาชีพของครูบรรณารักษ์ก่อนและหลังการอบรมการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครูบรรณารักษ์ที่ส่งเสริมนโยบายการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแตกต่างกันอย่างไร

4. คุรุบรรณารักษ์หรือบุคลากรทางการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้บริหารจัดการและดูแล

ห้องสมุดโรงเรียนที่เข้าอบรมฯ มีความพึงพอใจในการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพคุรุบรรณารักษ์ที่
ส่งเสริมนโยบายการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในระดับใด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะวิชาชีพที่จำเป็นสำหรับคุรุบรรณารักษ์ที่ส่งเสริมนโยบายการศึกษาที่
เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
2. เพื่อศึกษาสมรรถนะวิชาชีพที่ต้องการพัฒนาของคุรุบรรณารักษ์ที่ส่งเสริมนโยบาย
การศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
3. เพื่อจัดทำคู่มือการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพคุรุบรรณารักษ์ที่ส่งเสริมนโยบายการศึกษาที่
เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
4. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพคุรุบรรณารักษ์ที่ส่งเสริมนโยบายการศึกษาที่
เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางด้วยการอบรมในด้านดังต่อไปนี้

4.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะวิชาชีพของคุรุบรรณารักษ์ก่อนและหลังการ
อบรมการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพคุรุบรรณารักษ์ที่ส่งเสริมนโยบายการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็น
ศูนย์กลาง

4.2 ความพึงพอใจของครูบรรณารักษ์ที่มีต่อการอบรมการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครู

บรรณารักษ์ที่ส่งเสริมนโยบายการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

สมมติฐานการวิจัย

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะวิชาชีพของครูบรรณารักษ์หลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครูบรรณารักษ์โดยใช้คู่มือที่ได้จัดทำขึ้น

ตัวแปรในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับครูบรรณารักษ์และบุคลากรทางการศึกษาที่

ได้รับมอบหมายให้บริหารจัดการและดูแลห้องสมุดโรงเรียน

1.1 เพศ

1.2 อายุ

1.3 วุฒิการศึกษา

1.4 ประสบการณ์ในการทำงานโรงเรียน

1.5 ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานตำแหน่งครูบรรณารักษ์/ ดูแลห้องสมุด

1.6 การศึกษาทางด้านบรรณารักษศาสตร์/ สารสนเทศศาสตร์

1.7 การได้รับการอบรมหรือการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการห้องสมุด

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ สมรรถนะวิชาชีพครูบรรณารักษ์ที่ครูบรรณารักษ์และบุคลากรทางการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้บริหารจัดการและดูแลห้องสมุดโรงเรียนต้องการพัฒนา

2.1 สมรรถนะด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

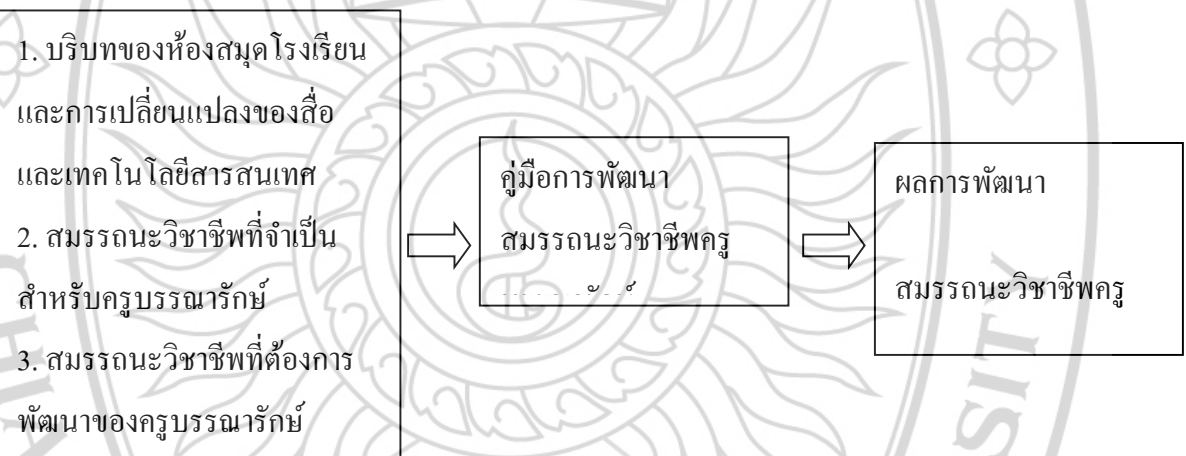
2.2 สมรรถนะด้านการจัดการ

2.3 สมรรถนะด้านการจัดการศึกษาและพัฒนาแหล่งสนับสนุนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

2.4 สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปกรอบแนวคิดในการศึกษาได้ว่า หลักสูตรการศึกษาในการผลิตครูบรรณารักษ์ ความคาดหวังและการยอมรับในวิชาชีพ ครูบรรณารักษ์ ปัญหาและอุปสรรคในการประกอบวิชาชีพ ส่งผลต่อสถานภาพวิชาชีพครูบรรณารักษ์ ดังนี้

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาสมรรถนะวิชาชีพที่จำเป็น และสมรรถนะวิชาชีพที่ต้องการพัฒนาของครูบรรณารักษ์ที่ส่งเสริมนโยบายการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาเฉพาะห้องสมุดโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่

3. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูบรรณารักษ์ที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดโรงเรียน
ในจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1-2 และสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 34 (เชียงใหม่)

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนสำหรับการดำเนินการวิจัยเพื่อให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
โดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1. การศึกษาและสำรวจสมรรถนะวิชาชีพที่จำเป็นสำหรับครูบรรณารักษ์ที่ส่งเสริมนโยบาย
การศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
2. การสำรวจสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาของครูบรรณารักษ์เพื่อส่งเสริมนโยบายการศึกษา
ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
3. การจัดทำคู่มือการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครูบรรณารักษ์โดยใช้ข้อมูลจากผลการสำรวจ
สมรรถนะที่ต้องการพัฒนาของครูบรรณารักษ์เพื่อส่งเสริมนโยบายการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็น
ศูนย์กลางมาเป็นแนวทางในการจัดทำคู่มือ และการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนาวิชาชีพครู
บรรณารักษ์ที่ส่งเสริมนโยบายการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง”
4. การประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะวิชาชีพของครูบรรณารักษ์ก่อนและ
หลังการอบรม และการประเมินความพึงพอใจการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนาวิชาชีพครู
บรรณารักษ์ที่ส่งเสริมนโยบายการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง”

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รับองค์ความรู้เกี่ยวกับสมรรถนะวิชาชีพครูบรรณารักษ์ที่ส่งเสริมนโยบายการศึกษาที่

เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

2. ได้คู่มือการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครูบรรณารักษ์ที่ส่งเสริมนโยบายการศึกษาที่เน้น

ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางซึ่งสามารถนำไปใช้กับห้องสมุดอื่นๆ ได้

